

УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

MANAGEMENT OF CAPITAL OF INSURANCE COMPANIES

УДК 368.029.5

Алескерова Ю.В.

д.е.н., старший науковий співробітник,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Вінницький національний аграрний
університет

Сідак О.М.

магістр
Вінницький національний аграрний
університет

Досліджено сутність капіталу страхових компаній. Розкрито, що вимоги щодо достатності капіталу страхової компанії встановлюються законодавчо за допомогою визначення мінімального розміру статутного капіталу. Проаналізовано структуру власного капіталу страхової компанії. Показано страхові компанії із найбільшими сумами власного капіталу в Україні. Доведено, що структура капіталу впливає на рівень рентабельності активів і власного капіталу.

Ключові слова: страхова компанія, управління, капітал, Україна, власний капітал, статутний капітал, нерозподілений прибуток, резервний капітал, фінансові ресурси.

Исследована сущность капитала страховых компаний. Раскрыто, что требования по достаточности капитала страховой компании устанавливаются законодательно посредством определения минимального размера уставного капитала. Проанализирована структура собственного капитала страховой компании. Показаны страховые компании с наибольшими суммами соб-

ственного капитала в Украине. Доказано, что структура капитала влияет на уровень рентабельности активов и собственного капитала.

Ключевые слова: страховая компания, управление, капитал, Украина, собственный капитал, уставной капитал, нераспределенная прибыль, резервный капитал, финансовые ресурсы.

The essence of the capital of insurance companies is investigated. It is disclosed that the requirements for capital adequacy of an insurance company are established by law by means of determining the minimum amount of authorized capital. The structure of equity capital of an insurance company with the largest amounts of equity in Ukraine are shown. It is proved that the structure of capital affects the level of profitability of assets and equity.

Key words: insurance company, management, capital, Ukraine, equity, authorized capital, retained earnings, reserve capital, financial resources.

Постановка проблеми. У всьому світі капітал стає все більш важливим ресурсом в управлінні страховою діяльністю [11]. Проблема управління капіталом страхових компаній в Україні стала особливо актуальною з прийняттям Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [2], одним з основних елементів якої є вимоги до підтримання належного рівня капіталу страховиків. Згідно з документом [2] такий нагляд сприятиме оздоровленню та зміцненню вітчизняного ринку небанківських фінансових послуг за рахунок запобігання системних ризиків, а також зростанню його питомої ваги в економіці країни у довгостроковій перспективі. У світовій практиці здійснення пруденційного нагляду управління достатністю капіталу асоціюється з такими поняттями, як економічний та регулятивний капітал. Таким чином, від правильного трактування цих термінів значною мірою залежить ефективність запровадження пруденційного нагляду за страховою діяльністю в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та управління капіталом страхової компанії розглядали у своїх працях провідні вчені: Н. Супрун [3, 7], Н. Добош [4], Л. Чиж [5], Н. Білоус [6], Н. Нагайчук [8] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Управління капіталом страхової компанії донедавна розглядали винятково з погляду забезпечення виконання страховиком своїх зобов'язань перед страхувальниками. Вимоги

щодо достатності капіталу встановлюються законодавчо за допомогою визначення мінімального розміру статутного капіталу та інших обмежень щодо обсягу взятих страховиком зобов'язань. Діяльність щодо управління капіталом належить до числа стратегічних планів страхової компанії. При цьому визначаються довгострокові завдання, шляхи розвитку страхової компанії, а також комплекс заходів щодо їх реалізації. В умовах жорсткої конкуренції необхідно постійно вдосконалювати системи та форми управління капіталом, використовувати новітні здобутки та неординарні рішення під час діяльності.

Постановка проблеми. Метою статті є дослідження фінансового змісту управління капіталом страхової компанії, його основних складових ресурсів, порядку та принципів його формування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виконання страховиком своїх зобов'язань перед страхувальниками здійснюється лише з позицій достатності капіталу і тільки державою в особі регуляторних органів. Вимоги щодо достатності капіталу встановлюються законодавчо шляхом визначення мінімального розміру статутного капіталу та інших обмежень щодо обсягу взятих страховиком зобов'язань.

Однак останнім часом страхова діяльність вважається досить привабливою для інвестування, що зумовлює інтерес до питань управління капіталом страховика з метою визначення його вартості, структури, ціни залучення та порівняння з можливими альтернативними вкладаннями.

У сучасних умовах глобалізації й інтеграції економічних процесів вітчизняний страховий ринок, зокрема страховий бізнес, викликає в іноземних інвесторів дедалі більший інтерес. Також спостерігається активізація операцій купівлі-продажу страховиків та поєднання процесів об'єднання страхового бізнесу з банківським.

Незначний вітчизняний досвід у цій сфері зумовлює науковий інтерес до розв'язання проблем, що виникають у процесі управління капіталом страховика. У зв'язку з цим метою статті є визначення методичних підходів до управління капіталом страховика та виявлення низки проблем, що супроводжують таку діяльність.

Професійне управління капіталом є запорукою ефективного функціонування суб'єкта господарювання. Капітал є базовою економічною категорією та походить від латинського "capitalis", що означає «основний, головний». На думку І. Бланка, є мінімум 10 характеристик, що формують сутність цього поняття. Для потреб нашого дослідження розглянемо лише кілька: фактор виробництва, інвестиційний ресурс, джерело доходу, об'єкт купівлі-продажу, об'єкт власності й розпорядження.

Сутність капіталу страховика слід розглядати з позицій мети і завдань створення та функціонування страхової компанії як фінансового інституту. Такий підхід допомагає визначити джерела формування капіталу й напрями їх утілення в активах страховика.

Досліджуючи сутність страхування, яка досить ґрунтовно розглянута у праці В. Аленічева, визначимо, що страхова компанія створюється у формі товариства, сферою діяльності якого є відшкодувальне утримання відповідальності за ризиками економічних суб'єктів із метою їх мінімізації та організації взаємодопомоги, спрямованої на досягнення загальноекономічного добробуту шляхом усунення соціальних негараздів та захисту від наслідків нещасних випадків і катастроф.

Узагальнивши викладені у згаданій роботі підходи, доходимо висновку, що страхування слід розглядати, з одного боку, як самостійну господарську й підприємницьку діяльність із метою отримання прибутку, яка може становити інтерес для інвесторів, а з другого – як особливу економічну інституцію, яка водночас може виступати продавцем і страхових послуг, і тимчасово вільних грошових ресурсів. Ця особливість була помічена ще А. Манесом, за словами якого, історія страхування підтверджує той факт, що не так прагнення до спільності, як прагнення до наживи створило сучасну страхову справу.

Слід зазначити, що специфіка страхової діяльності зумовлює особливий інтерес до визначення сутності капіталу страховика й оцінки його вартості. Серед основних характеристик, які формують економічну сутність капіталу, потрібно виділити такі [5]:

1. Капітал підприємства є основним фактором виробництва.

2. Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які забезпечують дохід. У цій своїй якості капітал може виступати у формі позикового капіталу, який забезпечує формування доходів підприємства не в операційній, а у фінансовій (інвестиційній) сфері його діяльності.

3. Капітал є головним джерелом формування добробуту його власників. Капітал забезпечує необхідний рівень добробуту його власників як у поточному, так і в перспективному періодах.

4. Капітал підприємства є головним виміром його ринкової вартості. У цій якості передусім є власний капітал підприємства, який визначає обсяг його чистих активів.

5. Динаміка капіталу підприємства є важливим барометром рівня ефективності його господарської діяльності.

Переглянувши основні характеристики капіталу, можемо дати його комплексне визначення. Капітал – це нагромаджений заощадженнями запас економічних благ у формі грошових коштів і реальних капітальних товарів, що залучаються його власниками в економічний процес як інвестиційний ресурс і фактор виробництва з метою отримання доходу, функціонування яких у економічній системі ґрунтується на ринкових принципах і пов'язане з чинниками часу, ризику та ліквідності [6].

Більшість вчених розуміють капітал як фінансові ресурси суб'єкта господарювання (зокрема, страхових компаній). Використовуючи термін «фінансові ресурси» і посилаючись при цьому на баланс, вчені свідомо чи підсвідомо розуміють під ним капітал у грошовій формі. По це свідчать визначення фінансових ресурсів як «грошових коштів, що є в розпорядженні підприємств», або «аккумуляованих підприємством грошових коштів з різних джерел, які надходять в господарський обіг і призначені для покриття його потреб», при цьому загальна сума фінансових ресурсів кожного підприємства – це кошти, відображені в пасиві бухгалтерського балансу підприємства [9, с. 31].

Капітал забезпечує ефективне функціонування такої специфічної фінансової установи, як страхова компанія (страховик). Для гарантій надійного страхового захисту необхідна наявність відповідних засобів, що використовуються для того, щоби здійснювати (оплачувати) фактори діяльності та здійснювати страхові виплати.

Розмежування цих витрат і виплат за часом вимагає достатнього розміру власного капіталу, що гарантує подальше існування страхового підприємства. Спроба досягти цих гарантій можлива у разі забезпечення виконання двох компонентів: оптимальної конструкції власного капіталу і достатніх страхових резервів.

Економічний зміст капіталу страхової компанії впливає із суті капіталу підприємства, проте зумовлений особливостями страхової сфери. Тобто страхові компанії як специфічні підприємства створюються для отримання прибутку, але водночас предметом їх безпосередньої діяльності є надання страхового захисту, і вони мають бути фінансово спроможними його забезпечити. Досягнення такого завдання можливе за умови відповідної організації формування та управління капіталом і загалом організації фінансової діяльності страховика. Процес формування ринкової економіки в Україні вимагає надійного страхового захисту суб'єктів господарювання. Це спричиняє необхідність пошуку дієвих механізмів мобілізації фінансових ресурсів страхових компаній та їхнього ефективного використання. Високий остаточний результат діяльності підприємства значною мірою залежить від структури капіталу.

Структура капіталу – це співвідношення власних і позикових фінансових засобів, які використовує підприємство під час господарської діяльності [7, с. 117]. Структура капіталу впливає на рівень рентабельності активів і власного капіталу, тобто на рівень економічної та фінансової рентабельності підприємства; визначає систему коефіцієнтів фінансової стійкості та платоспроможності, тобто рівень основних фінансових ризиків, а також формує співвідношення ступеня прибутковості та ризику під час розвитку підприємства. Капітал забезпечує функціонування страховика і поділяється за джерелами формування на власний та залучений (деякі вчені виокремлюють власні, залучені і позичені кошти). Специфіка страхової діяльності визначає склад і структуру капіталу

страхової компанії: він переважно виступає в грошовій формі.

Джерела формування капіталу, що перебуває у розпорядженні страхової компанії, наведені на рисунку 1.

Власний капітал страхової компанії відображається у пасиві балансу у Розділі I «Власний капітал». Він утворює фінансову основу розвитку страхової компанії і передбачає такі елементи: статутний капітал, додатковий капітал, резервний капітал та нерозподілений прибуток. Крім того, деколи до власних засобів можна зарахувати сформовані за рахунок чистого прибутку страховика фонд споживання і фонд нагромадження. Загальним для них є те, що вони вільні від яких-небудь зовнішніх зобов'язань, тому в зарубіжній практиці їх прийнято називати «вільними резервами» чи «резервом платоспроможності» (маржею).

Власний капітал характеризується такими особливостями:

1. Простотою залучення, оскільки рішення, пов'язані зі збільшенням власного капіталу, приймають власники і менеджери.

2. Вищою можливістю отримання прибутку, оскільки у разі його використання не потрібна сплата позикового процента в усіх його формах.

3. Забезпеченням фінансової стійкості розвитку організації, її платоспроможністю в довгостроковому періоді, а також зниженням ризику банкрутства.

Водночас він має недоліки:

1. Обмеженість обсягу залучення, а отже, і можливостей істотного розширення операційної та інвестиційної діяльності підприємства в періоди

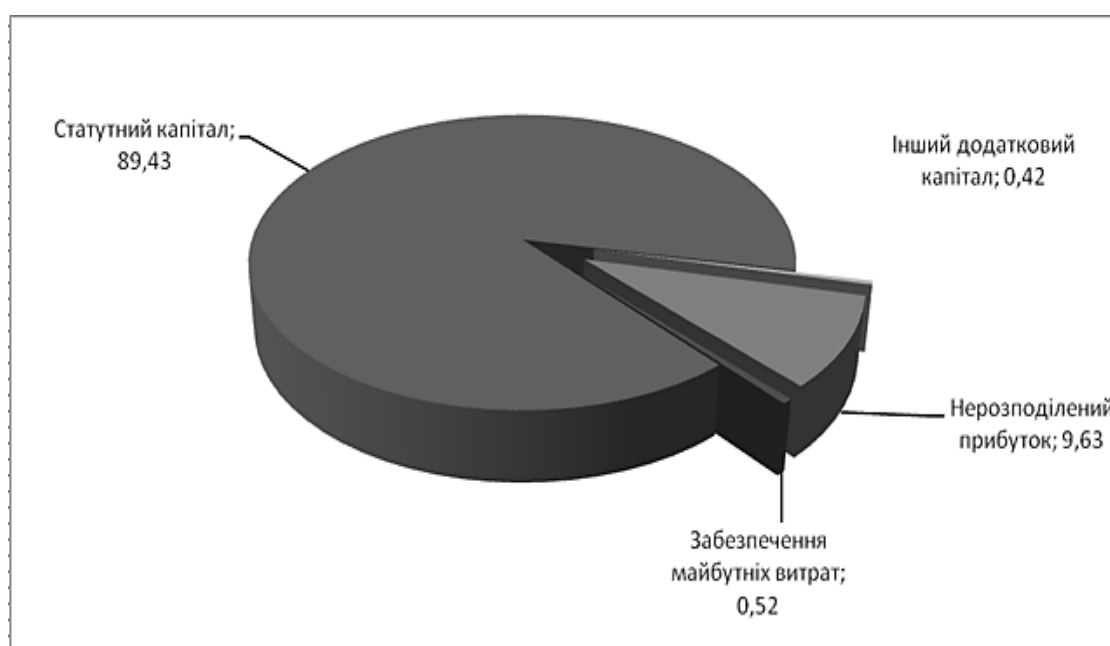


Рис. 1. Структура власного капіталу страхової компанії

сприятливої кон'юнктури ринку на окремих етапах його циклу.

2. Висока вартість порівняно з альтернативними позиченими джерелами формування капіталу.

3. Не використовується можливість приросту коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок залучення позикових фінансових засобів, оскільки без такого залучення неможливо забезпечити перевищення коефіцієнта фінансової рентабельності діяльності над економічною.

Статутний капітал – основна частина власного капіталу та джерело власних фінансових ресурсів страхової компанії. Крім того, це зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внеском власників до капіталу страхової організації.

Функціями статутного капіталу страхової компанії є:

- відображення власності страхової організації як господарського товариства та юридичної особи;
- відображення колективної власності учасників страхової організації;
- забезпечення регулювання відносин власності і управління страховою компанією.

Статутний капітал – це первісне джерело інвестування і формування майна страхової компанії [10, с. 38]. Особливостями формування статутного капіталу страхової організації є:

1) твнесками засновників у статутний фонд страхової компанії можуть бути лише грошові кошти;

2) допускається формування статутного фонду страховика цінними паперами, що випускаються державою, за їх номінальною вартістю в порядку, встановленому Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, але не більше 25% загального розміру статутного фонду;

3) для формування статутного фонду забороняється використовувати кошти страхових резервів, а також кошти, одержані в кредит та під заставу, і вносити нематеріальні активи;

4) забороняється вкладати понад 30% власного статутного фонду до статутних фондів інших страховиків України, в тому числі вносити до статутного фонду окремого страховика понад 10%, крім випадків, передбачених ст. 2 Закону України «Про страхування»;

5) збільшення статутного фонду страхової компанії здійснюється шляхом випуску нових акцій, обміну облігацій на акції та (або) збільшення номінальної вартості акцій;

6) зменшення статутного фонду здійснюється шляхом зменшення номінальної вартості акцій страхової організації та (або) зменшення кількості акцій шляхом викупу частини акцій у їх власників з метою анулювання цих акцій.

Обсяг статутного капіталу страховика не може бути меншим за встановлену законодавством величину [10].

Відповідно до чинного законодавства мінімальний розмір статутного фонду страховика, який здійснює страхування інше, аніж страхування життя, встановлено у розмірі, еквівалентному 1 млн. євро, а страховика, який здійснює страхування життя, – 1,5 млн. євро за валютним обмінним курсом валюти України.

До гарантійного фонду страховика належить додатковий та резервний капітал, а також сума нерозподіленого прибутку [1].

Для забезпечення виконання страховиками зобов'язань щодо окремих видів обов'язкового страхування страховики можуть утворювати централізовані страхові резервні фонди та органи, які здійснюють управління цими фондами. Положення про ці фонди затверджується Уповноваженим органом, функції якого сьогодні в Україні виконує Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [1].

Резервний капітал (вільні резерви) – капітал, що створюється з метою фінансування можливих збитків страхової компанії; частина власних фінансових ресурсів страхової організації, яка резервується, з метою додаткового забезпечення її платоспроможності, відповідно до прийнятої методики здійснення страхової діяльності.

Джерелом формування резервного капіталу є прибуток страхової компанії. Резервний капітал відображає суму резервів страховика, створених за рахунок чистого прибутку. Обсяг резервного фонду повинен бути не менше 25% величини статутного капіталу, а щорічні відрахування у резервний фонд повинні становити не менше 5% чистого прибутку страхової організації [1].

Додатковий капітал – капітал, який страхова компанія залучає поверх статутного капіталу; частина власних фінансових ресурсів, що формується страховою компанією за рахунок проведення додаткової емісії акцій чи їх продажу за ціною, вищою від номінальної, а також інших джерел.

Нерозподілений прибуток – сума прибутку, отриманого страховиком у звітному періоді, який не спрямований на споживання шляхом розподілу між власниками (засновниками, акціонерами) страхової компанії.

Зрештою нерозподілений прибуток залишається у розпорядженні страховика і призначається для капіталізації, тобто для реінвестування на розвиток страхової компанії. Він формується як за рахунок прибутку, що залишився у звітному періоді, так і за рахунок залишку невикористаного прибутку минулих років.

Отже, власний капітал страхової компанії – це частина в активах підприємства, що залиша-

ється після вирахування його зобов'язань, котра формується з двох джерел: за рахунок внесків засновників та прибутку, одержуваного в результаті діяльності страховика. Статутний капітал страхової організації формується зі вкладів його учасників-засновників. Призначення і методика формування резервного капіталу страхової організації не має галузевої специфіки, а відповідає загальним принципам організації господарської діяльності підприємств. Він не протистоїть жодним фінансовим зобов'язанням і є доповненням до статутного капіталу.

Залучений капітал страховика відображається в Пасиві балансу у Розділі II «Забезпечення наступних витрат і платежів». До складу залученого капіталу входять: страхові резерви, забезпечення наступних витрат і платежів, цільове фінансування. Важливою особливістю балансу страхової компанії є саме структура Розділу II Пасиву.

Відмінність від складу забезпечень наступних витрат і платежів на підприємстві тут полягає в тому, що страховики в цьому розділі відображають ще свої страхові резерви. Ця стаття балансу страховиків поряд із статтею «Статутний капітал» є найвагомішою у пасиві балансу, оскільки обсяги страхових резервів значно перевищують показники інших статей, де відображені залучені і позикові кошти.

Страховики зобов'язані формувати і вести облік таких технічних резервів за видами страхування (крім страхування життя): резерв незароблених премій; резерв заявлених, але не виплачених збитків; резерв збитків, які виникли, але не заявлені; резерв катастроф; резерв коливань збитковості.

Страховики, які займаються страхуванням життя, створюють такі резерви: резерв довгострокових зобов'язань; резерв належних виплат страхових сум [4]. Від ефективності дії механізму формування фінансових ресурсів страхових компаній значною мірою залежить розвиток страхового ринку. Зокрема, для впровадження ІТ-технологій, залучення кваліфікованих кадрів, створення розгалуженої мережі філій необхідне вкладення значних інвестицій. Одним із напрямів розміщення коштів страхових резервів є права вимоги до перестраховиків.

З метою активізації інвестиційного процесу, на наш погляд, слід покривати правами вимог до перестраховиків повністю ту частину страхових резервів, яка передана у перестраховання. На перший погляд, схема балансу страховика нічим не відрізняється від схем балансу інших суб'єктів господарювання, проте, розібравшись детальніше, можна помітити деякі особливості.

Вони стосуються співвідношення між власним та залученим капіталом, кількісних та якісних

характеристик декотрих елементів власного та залученого капіталу, складу і структури залученого капіталу, складу і структури активів страховика. Склад та порядок формування страхових резервів визначені в законодавстві і є обов'язковими для всіх страхових компаній.

Страхові резерви, сформовані за рахунок залучених коштів, мають винятково цільове призначення: вони протистоять зобов'язанням із відшкодування збитків і втілюють ту частку ресурсів страхової компанії, яка за звичайних умов діяльності достатня для сплати страхового відшкодування за усіма укладеними договорами страхування.

Страхові резерви мають абсолютний зв'язок з особливостями проведення тих чи інших видів страхування. На практиці величина страхових резервів показує обсяг зобов'язань страхової компанії на звітну дату [8].

Залучений у вигляді страхових премій і зосереджений у страхових резервах капітал вважається одним з найдешевших видів залученого капіталу.

Цільове фінансування для страхової компанії не має відчутного значення. До нього належать кошти, які отримані з бюджету інших джерел.

Позичений капітал страхової компанії відображається у пасиві балансу: у Розділі III «Довгострокові зобов'язання», Розділі IV «Поточні зобов'язання», Розділі V «Доходи майбутніх періодів». До його складу входять такі елементи: довго- і короткострокові кредити банку, кредиторська заборгованість, доходи майбутніх періодів. Кредити банку як елемент позикового капіталу не є основоположним для страхової компанії.

Кредиторська заборгованість та доходи майбутніх періодів не характеризуються специфікою. Вони такі самі, як у інших суб'єктів господарювання. За значних досягнень теорії і практики у визначенні сутності капіталу страховика маловивченими залишаються підходи до систематизації процесу управління капіталом, визначення його цільової структури і складу, оцінки і регулювання інвестиційної привабливості акцій.

Управління капіталом належить до основних завдань фінансового менеджера на будь-якому підприємстві, оскільки обсяг, структура та вартість капіталу істотно впливають на основні показники фінансово-господарської діяльності цього підприємства та загалом на ефективність його діяльності. Управління капіталом – це система принципів і методів розроблення і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з оптимальним його формуванням з різноманітних джерел, а також забезпеченням ефективного його використання у різних видах господарської діяльності підприємства [8].

Управління капіталом страхової організації спрямоване на виконання таких основних завдань, як:

1. Формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечить необхідні темпи економічного розвитку підприємства.

2. Оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямками використання.

3. Забезпечення умов досягнення максимальної доходності капіталу за запланованого рівня фінансового ризику.

4. Забезпечення мінімізації фінансового ризику, пов'язаного з використанням капіталу, за запланованого рівня його доходності.

5. Забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства під час його розвитку.

6. Забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників.

7. Забезпечення достатньої фінансової гнучкості підприємства.

8. Оптимізація обороту капіталу.

9. Забезпечення своєчасного реінвестування капіталу.

Головним завданням управління капіталом є досягнення максимального фінансового благополуччя власників страхової компанії максимізацією ринкової вартості. Завжди виникають конфлікти між економічними інтересами акціонерів і кредиторів, власників і страховальників, постає проблема вибору між тим, спрямувати кошти в інвестиції чи виплатити дивіденди; першочерговим інвестуванням коштів і погашенням зобов'язань; формуванням вільних резервів тощо.

Тому головним завданням управління капіталом є формування його оптимальної структури з урахуванням гарантованого рівня доходності й ризику. Тут можна говорити про ефективність корпоративного управління й інвестиційну привабливість страхової компанії.

Під рівнем корпоративного управління ми розуміємо спосіб управління ресурсами страховика, за якого забезпечується справедливий розподіл фінансових результатів діяльності між його акціонерами і кредиторами, що передбачає наявність системи контролю з боку власників (акціонерів), топ-менеджменту страхової компанії та існування важелів впливу з метою максимізації прибутків і підвищення вартості компанії [2].

Для виконання зазначених завдань керівництво страховика повинно обрати концепцію управління капіталом та мати у розпорядженні відповідний методичний інструментарій. Найчастіше використовуваною є концепція середньозваженої вартості капіталу.

Її сутність полягає в тому, що капітал одночасно виступає як фактор виробництва й інвестиційний ресурс, які, відповідно, мають свою вартість, що обов'язково має бути врахована у разі залучення капіталу в діяльність страховика. Однак методичні підходи, що застосовуються під час визначення

середньозваженої вартості капіталу підприємства чи банку, не підходять у страховому бізнесі, який характеризується згаданими вище особливостями та значним ступенем регульованості й регламентованості з боку держави в особі Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг, а також специфічністю послуг (страхового захисту), в основі яких є ризик настання несприятливої події. Не менш популярною є концепція управління структурою капіталу на основі фінансового важеля (лівериджу), що характеризує використання підприємством позикових коштів та впливає на зміну коефіцієнта рентабельності власного капіталу.

Ця концепція для страхової сфери також не зовсім прийнятна, оскільки частка позичених коштів порівняно із залученими є незначною. А стосовно залученого капіталу можна, враховуючи результати дослідження, стверджувати: страхові компанії, у яких рівень концентрації власного і сплаченого статутного капіталів вищий, ніж у конкурентів, мають більші можливості в залученні капіталу з метою отримання доходу. Тобто фінансово потужніші компанії мають більші шанси залучити страховальників.

Йдеться про абсолютний розмір власного капіталу, а не про співвідношення між елементами капіталу страховика. [3]. Найпридатнішою для страхового бізнесу є концепція оцінки ризику використання капіталу, оцінки ліквідності інвестованого капіталу та управління капіталом на основі моделі стійкого зростання, два перших підходи стосуються управління саме залученим капіталом, який представлений страховими резервами, страхові резерви тимчасово перебувають у розпорядженні страховика, що дає змогу інвестувати з метою отримання доходу. Інвестиційна діяльність пов'язана з ризиками, й саме ризик є визначальним під час вибору варіанта інвестування.

Значна увага в управлінні капіталом страхової компанії приділяється руху грошових коштів страховика. Саме рухом грошових коштів супроводжується формування статутного капіталу, починається і закінчується виробничий цикл страхової компанії, створюються страхові та вільні резерви, здійснюється розміщення та інвестування тимчасово вільних коштів, відбуваються страхові виплати, формується та використовується фінансовий результат.

Грошові кошти надходять до компанії у вигляді: страхових премій за укладеними договорами страхування; доходів від інвестицій; доходів від продажу цінних паперів та інших активів; доходів від емісії акцій.

Рух грошових коштів дає можливість страховику фінансувати операційні витрати, створювати страхові та вільні резерви, сплачувати страхове відшкодування, формувати прибуток, забезпечувати виплату дивідендів. Характер управління капіталом і ступінь розмаїття і складності фінансо-

вих відносин страхової організації зумовлюються організаційною формою, в якій створена страхова компанія. Організаційна форма впливає на розмір та структуру статутного капіталу, на порядок формування резервного фонду, на порядок розподілу прибутку і сплату дивідендів, на розподіл відповідальності за зобов'язаннями страхової організації між її учасниками; • внутрішньою структурою страхової організації [6].

З огляду на внутрішню структуру є прості та складні страховики. Прості організації не мають відокремлених підрозділів – філій та представництв. Складні організації мають однорівневу або дворівневу систему відокремлених підрозділів. Грошові кошти філій включені в кругообіг коштів головної фірми, і це його ускладнює, бо дає змогу маневрувати коштами для подолання внутрішніх дисбалансів, проведення політики диверсифікації щодо формування страхового та інвестиційного портфелів; обсягом і структурою страхового портфеля страховика.

Обсяг і структура страхового портфеля впливає на відносини із суб'єктами страхового ринку – страховими посередниками; перестраховиками; об'єднаннями страховиків. Ця взаємодія ускладнює кругообіг коштів страховика, створюючи нові канали їх надходження, розміщення, а також змінює структуру витрат страхової компанії, впливає на її фінансовий результат; обсягом та структурою інвестиційного портфеля страховика. Цей обсяг визначає склад суб'єктів фінансових взаємовідносин, впливає на структуру грошових надходжень, обсяги та структуру фінансового результату страхової компанії. З огляду на складність кругообігу грошових коштів страхової організації складнішими, аніж у інших суб'єктів господарювання, є і завдання та методика управління капіталом певної фінансової установи.

На кінець 2015 р. найбільшу суму власного капіталу мали такі страхові компанії: «Кремій» (2015,8 млн. грн.), «Альянс» (1321,2 млн. грн.), «Омега» (658,6 млн. грн.). Ринок капіталу страхового ринку є висококонцентрованим. На 20 страхових компаній приходить більше 65% його загального обсягу. За 2015 рік власний капітал 80 страхових компаній зріс із 14 388,4 млн. грн. до 14 657,4 млн. грн., або на 1,87%. Найбільший приріст демонстрували такі страхові компанії: «Уніка» (81,76%), «Провідна» (29,23%), «Інго Україна» (22,14%), АХА (20,60%). Найбільше скорочення власного капіталу продемонстрували такі страхові компанії: «ТАС СГ» (-25,31%), «Омега» (-17,77%).

Висновки з цього дослідження. Капітал страхової компанії як акціонерного товариства за своєю сутністю і функціями практично не відрізняється від капіталу підприємств інших організаційно-правових форм.

Однак за джерелами, формами і методами формування, структурою і складом, приналежністю,

характером управління і використанням має деякі особливості, зумовлені характером акціонерної форми підприємницької діяльності і корпоративних відносин (найбільші можливості збільшення за рахунок часткових та боргових інструментів, можливість маневрування структурою капіталу, колективний внесок коштів під час формування, перевага інтересів більшості у разі вибору напрямів застосування та розподілу результатів використання капіталу, розділення функцій власності й управління капіталом страхової компанії).

Здійснивши аналіз стану формування фінансових ресурсів страхової компанії, зможемо дійти висновку про наявність резервів збільшення інвестиційних можливостей страхових компаній, використання яких сприятиме подальшому розвитку страхового ринку України. Потреба у вивченні теоретичних засад щодо формування та управління капіталом страхових компаній зумовлена стрімким зростанням страхового ринку України та підвищеною увагою державних органів до діяльності цих фінансових установ. Для забезпечення надійності виконання своїх зобов'язань страхова компанія повинна ефективно формувати та використовувати фінансові ресурси. Розглянувши основні елементи капіталу страхової компанії, можемо зрозуміти особливість страхової діяльності та, відповідно, потребу у грамотному управлінні нею.

Ці особливості стосуються співвідношення між власним та залученим капіталом, кількісних та якісних характеристик декотрих елементів власного та залученого капіталу, складу і структури позиченого капіталу, складу і структури активів страховика загалом. Напрями руху грошових коштів страхової компанії заслуговують окремого дослідження, оскільки цей рух пов'язаний із формуванням її фінансових ресурсів – капіталу у грошовій формі. Дослідження економічного змісту капіталу страхової компанії допоможе зміцнити рівень фінансового стану страховика, дасть змогу створити ефективне підґрунтя для системи заходів з антикризової політики управління страховиком у складних умовах періоду ринкової трансформації економіки України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алескерова Ю.В. Сільськогосподарське страхування: Теорія, методологія, пратика / Ю.В. Алескерова. // Вінниця: ТОВ «Видавництво – друкарня ДІЛО». В.: 2015. 368 с.
2. Концепції запровадження пруденційного нагляду за небанківськими фінансовими установами в Державній комісії з регулювання ринків фінансових послуг України. URL: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1301/85_4.pdf.
3. Супрун Н.В. Нові підходи до управління капіталом страхових компаній / Н.В. Супрун // Акту-

альні проблеми розвитку економіки регіону. 2011. Вип. 7(1). – С. 138–144.

4. Добош Н.М. Основні принципи формування та управління капіталу страхових організацій / Н.М. Добош // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2013. № 767. С. 132–140.

5. Чиж Л.М. Сутність, структура та функції страхового капіталу [Електронний ресурс] / Л.М. Чиж // Економіка. Управління. Інновації. 2012. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_1_66

6. Білоус Н.М. Сучасні тенденції капіталоутворення в секторі страхування життя та накопичення в Україні / Н.М. Білоус, Л.М. Коцан // Проблеми національного використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. 2013. Вип. 19. № 1. С. 166–177.

7. Супрун Н.В. Оцінка процесу капіталізації українських страхових компаній [Електронний ресурс] / Н.В. Супрун // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка. 2011. Вип. 18. С. 519–528.

8. Нагайчук Н.Г. Управління капіталом страхової компанії / Н. Г. Нагайчук // Фінанси України. 2008. № 11. С. 106–116.

9. «Про стан страхового ринку України (2006 – 2015): огляди Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <http://nfp.gov.ua/content/strahoviy-rinok.html>

10. Regulatory capital: requirements on the rise. URL: http://www.aon.com/attachments/reinsurance/200909_ab_analytics_regulatory_capital_report.pdf

REFERENCES:

1. Aleskerova Yu.V. Sil's'kogospodars'ke strakhuvannya: Teoriya, metodologiya, pratika / Yu.V. Aleskerova. // Vinnitsya: TOV "Vidavnitstvo – drukarnya DILO". –V.: 2015. – 368 s.

2. Kontseptsii zaprovadzhennya prudentsiynogo naglyadu za nebankivs'kimi finansovimi ustanovami v Derzhavniy komisii z reguluyuvannya rinkiv finansovikh poslug Ukraini. URL: http://www.uaib.com.ua/files/articles/1301/85_4.pdf.

3. Suprun N.V. Novi pidkhodi do upravlinnya kapitalom strakhovikh kompaniy / N. V. Suprun // Aktual'ni problemi rozvitku ekonomiki regionu. 2011. Vip. 7(1). S. 138–144.

4. Dobosh N.M. Osnovni printsipi formuvannya ta upravlinnya kapitalu strakhovikh organizatsiy / N.M. Dobosh // Visnik Natsional'nogo universitetu "L'vivs'ka politehnika". Menedzhment ta pidpriemnitstvo v Ukraini: etapi stanovlennya i problemi rozvitku. 2013. № 767. S. 132–140.

5. Chizh L.M. Sutnist', struktura ta funktsii strakhovogo kapitalu [Elektronniy resurs] / L.M. Chizh // Ekonomika. Upravlinnya. Innovatsii. 2012. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2012_1_66

6. Bilous N.M. Suchasni tendentsii kapitaloutvorennya v sektori strakhuvannya zhittya ta nakopichennya v Ukraini / N.M. Bilous, L.M. Kotsan // Problemi ratsional'nogo vikoristannya sotsial'no-ekonomichnogo ta prirodno-resursnogo potentsialu regionu: finansova politika ta investitsii. 2013. Vip. 19. № 1. S. 166–177.

7. Suprun N.V. Otsinka protsesu kapitalizatsii ukrains'kikh strakhovikh kompaniy [Elektronniy resurs] / N.V. Suprun // Naukovi zapiski Natsional'nogo universitetu "Ostroz'ka akademiya". Seriya : Ekonomika. 2011. Vip. 18. –S. 519–528.

8. Nagaychuk N.G. Upravlinnya kapitalom strakhovoї kompanii / N. G. Nagaychuk // Finansi Ukraini. 2008. № 11. S. 106–116.

9. "Pro stan strakhovogo rinku Ukraini (2006–2015): oglyadi Natsional'noi komisii, shcho zdiysnyue derzhavne reguluyuvannya u sferi rinkiv finansovikh poslug. URL: <http://nfp.gov.ua/content/strahoviy-rinok.html>

10. Regulatory capital: requirements on the rise. URL: http://www.aon.com/attachments/reinsurance/200909_ab_analytics_regulatory_capital_report.pdf

Aleskerova Yu.V.

Doctor of Economic Sciences, Senior Researcher,
Senior Lecturer at Department of Finance, Banking and Insurance
Vinnytsia National Agrarian University

Sidak O.M.

Master's Degree
Vinnytsia National Agrarian University

MANAGEMENT OF CAPITAL OF INSURANCE COMPANIES

Throughout the world, capital is becoming an increasingly important resource in the insurance business. The problem of managing capital of insurance companies in Ukraine has become particularly relevant with the adoption of the Concept for the introduction of prudential supervision of non-bank financial institutions in the State Commission for Regulation of Financial Services Markets in Ukraine, one of the main elements of which is the requirements to maintain the proper level of capital of insurers. According to the document, such supervision will promote the improvement and strengthening of the domestic market of non-bank financial services by preventing systemic risks, as well as increasing its share in the economy of the country in the long run. In world practice, prudential supervision of capital adequacy management is associated with such concepts as economic and regulatory capital. Thus, the effectiveness of the introduction of prudential oversight of insur-

ance activities in Ukraine depends to a large extent on the correct interpretation of these terms. The capital of an insurance company, as a joint-stock company, in its essence and functions, practically does not differ from the capital of enterprises of other organizational and legal forms.

The management of the capital of an insurance company has long been considered solely in terms of ensuring that the insurer fulfils its obligations to policyholders. Capital adequacy requirements are established by law by means of determining the minimum amount of authorized capital and other restrictions on the volume of obligations assumed by the insurer. Capital management activities are among the strategic plans of an insurance company. This determines the long-term tasks, ways of development of the insurance company, as well as a set of measures for their implementation. In conditions of fierce competition, it is necessary to constantly improve systems and forms of capital management, use the latest achievements and extraordinary decisions during the activity.

Execution by the insurer of its obligations to policyholders, that is, only from the standpoint of capital adequacy and only by the state in the person of the regulatory authorities. Capital adequacy requirements are established by law by defining the minimum amount of authorized capital and other restrictions on the volume of obligations assumed by the insurer.

However, recently, insurance activities are considered attractive enough for investment, which leads to an interest in matters of capital management of the insurer in order to determine its value, structure, cost of attraction, and comparison with possible alternative investments.

In the current conditions of globalization and the integration of economic processes, the domestic insurance market, in particular, insurance business, is attracting more and more interest from foreign investors. There is also an intensification of insurers' purchase and sale operations and revitalization of the processes of merging insurance business with the bank.

The insignificant domestic experience in this area predetermines scientific interest in solving the problems that arise during the management of the insurer's capital. In this regard, the purpose of the article is to identify methodological approaches to managing the capital of the insurer and identify a number of problems that accompany such activities.

Professional management of capital is a guarantee of effective functioning of the entity. Capital is a basic economic category and comes from the Latin "capitalis", which means the main. According to I. Blank, there are at least 10 characteristics that form the essence of this concept. For the purposes of our research, we consider only a few, as a factor of production, investment resource, the source of income, an object of sale, property, and disposal.

However, according to sources, forms and methods of formation, structure and composition, belonging, the nature of management and use has some features, due to the nature of the joint-stock form of entrepreneurial activity and corporate relations (the greatest opportunities to increase due to partial and debt instruments, the ability to manoeuvre the structure of capital, collective contribution the money during the formation, the advantage of the majority of the interests in choosing the areas of application and distribution of the results of the use of capital, is divided into ownership and management of insurance company capital).

Having analysed the state of formation of the financial resources of the insurance company, we can draw conclusions about the availability of reserves for increasing the investment opportunities of insurance companies, the use of which will contribute to the further development of the insurance market in Ukraine. The need to study the theoretical foundations for the formation and management of the capital of insurance companies is conditioned by a rapid growth of the insurance market of Ukraine and increased attention of state bodies to the activities of these financial institutions. To ensure the reliability of its obligations, the insurance company must effectively form and use financial resources. Having considered the main elements of the capital of an insurance company, we can understand the feature of insurance activity and, accordingly, the need for its competent management.

These features relate to the relation between own and borrowed capital, quantitative and qualitative characteristics of certain elements of own and attracted capital, structure and structure of the loan capital, composition and structure of the assets of the insurer, in general. The direction of the cash flow of an insurance company deserves a separate study since this movement is associated with the formation of its financial resources – capital in cash. The study of the economic content of the capital of an insurance company will help to strengthen the level of financial status of the insurer, will enable to create an effective basis for a system of measures on crisis management policy of the insurer in the difficult conditions of the period of market transformation of the Ukrainian economy.